

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

หลังจากตามศตวรรษแรกของอิสลามได้เริ่มเกิดความคิดเห็นที่แตกต่างกันในการอธิบาย
 โองการกรูอานและหะดีษศิฟาค (คุณลักษณะของอัลลอฮ์) ออกเป็น 2 แนวคิดคือแนวคิดสะลัฟ
 และคอถัฟ ความแตกต่างทางความคิดระหว่างสองแนวคิดนี้เริ่มมีความขัดแย้งมากขึ้นเมื่อ
 อิหม่ามอิบนุค็อยมียะฮ์ (ฮ.ศ. 661 – 728) อิหม่ามอิบนุก็อยฮิม(ฮ.ศ.691- 751) และอิหม่ามมุฮัมมัด -
 อับดุลวะฮฮาบ(ฮ.ศ. 1116 – 1206) เป็นอุลามาย์ที่ได้นำแนวคิดสะลัฟของอุลามาย์ยุคก่อนหน้านี้นี้มา
 เผยแผ่ และท่านทั้งสามได้วิพากษ์แนวคิดคอถัฟ จนนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสองแนวคิดนี้
 กระแสความคิดนี้ ไม่เพียงแต่จำกัดอยู่ในโลกอาหรับเท่านั้น แต่ยังไหลบ่าเข้าสู่จังหวัดชายแดน
 ภาคใต้ หลักฐานยืนยันถึงข้อขัดแย้งระหว่าง สองแนวคิดนี้มีจริง เช่น หนังสือ วิชาปรัชญา
 อิสลามเล่ม 3 ซึ่งเป็นหนังสือเรียนตามหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2523
 สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในเขตการศึกษา 2 (2533 : 95 – 96)“ ผู้ที่ยึดตามสำนัก
 คิดฮัมบะลีฮ์ในอิระฮะฮ์ศักราชที่สี่ได้อ้างว่าเขาเดินตามแนวสะลัฟ ตามอิหม่ามอะหมัด อิบนุฮัมบัล
 (ฮ.ศ.164-241)แนวคิดนี้ได้รับการสานต่อโดยอิหม่ามอิบนุค็อยมียะฮ์ในอิระฮะฮ์ศักราชที่เจ็ดและ
 อิหม่ามมุฮัมมัด อับดุลวะฮฮาบ ในอิระฮะฮ์ศักราชที่สิบสองและแนวคิดนี้ ได้วิจารณ์สำนักคิดต่างๆ
 โดยเฉพาะสำนักคิดอะชา อิระฮะฮ์ ในที่นี้หมายถึงถึงแนวคิดคอถัฟ”

ในประวัติศาสตร์การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ปอเนาะ(สถาบันการศึกษาศาสนา
 อิสลาม) มีบทบาทสำคัญในการให้ความรู้แก่ประชาชน โดยเฉพาะหลักศรัทธานั้นส่วนใหญ่เรียน
 คุณลักษณะอัลลอฮ์(สุบหานะฮฺวะตะอะลา)¹ ตามแนวคิดคอถัฟในสังกัดแนวคิดอะชาอิระฮะฮ์ซึ่งใน
 แนวคิดนี้ทุกคนจำเป็นต้องเรียนคุณลักษณะยี่สิบประการของอัลลอฮ์ จากหนังสือต่างๆ เหล่านี้
 เป็นหลักสูตรที่สอนในปอเนาะ) เช่นหนังสือ Faridat al-Faraid (Ahmad Muhammad Zain
 Mustafa Muhamad al-Fatani, n.d. :5-11) หนังสือ Hidayat al-Salikin (al-Falambani, n.d. :8)
 หนังสือ al-Dur al-Thamin (Dawud Abd al-Lah al-Fatani, n.d. :22-39) หนังสือ Tabsiat al-
 Adani Bi al-Han Bakurat al-Amani (Ismail Abd al-Qadir al-Fatani, 1962 :7-22)

¹ สุบหานะฮฺวะตะอะลาเป็นคำภาษาอาหรับแปลว่าความบริสุทธิ์และความสูงส่งยิ่งแก่พระองค์เป็นคำ
 สรรเสริญที่มุสลิมกล่าวหลังจากเอ่ยพระนามอัลลอฮ์เพื่อเป็นการเตือนตัวเองมิให้เผลอทำการภาคีและทรยศ
 ต่อพระองค์

หนังสือ Siraj al-Huda (Muhammad Badawi al-Samawi, n.d. :5-18) หนังสือ Hidayat al-Subyan (Muhummad Taiyib al-Saudi al-Banjari, n.d. :3-5) หนังสือ Wishah al-Farah wa Isbah al-Falah (Muhummad Ismail Dawud al-Fatani, n.d. :3) หนังสือ Miftah al-Murid (Zain al-Abidin Muhummad al-Fatani, 1961 : 2-4) หนังสือ Akidat al-Najin (Zain al-Abidin Muhummad al-Fatani, n.d. : 17-36)

ดังนั้นจึงเป็นเรื่องธรรมดาเมื่อแนวคิดสะลัฟเข้ามาเผยแพร่และอิหม่ามอิบนุดัยมียะฮ์กับอิหม่ามมุฮัมมัด อัลดุวะฮฺฮฺ ได้วิพากษ์แนวคิดคอลลัฟ จึงได้รับการวิพากษ์ย้อนกลับจากอุลามาค์ที่ทำการสอน ประชาชนตามแนวคิดคอลลัฟเพื่อปกป้องแนวคิดของตน โดยเฉพาะอิหม่ามทั้งสองผู้สานต่อแนวคิดสะลัฟ

อับบาส นักวิชาการอินโดนีเซีย (มุซา มณิโชติ, ผู้แปล, ม.ป.ป. : 131) กล่าวว่า “ทัศนะของอิบนุดัยมียะฮ์ เกี่ยวกับเรื่องเตาฮีด ซึ่งเป็นทัศนะที่ว่าพระเจ้านั่งอยู่บนบัลลังก์ เช่นเดียวกับการนั่งของอิบนุดัยมียะฮ์และพระเจ้าผู้เป็นเจ้าของทรงอยู่ข้างบน สามารถชี้แจงไปยังข้างบนได้ พระเจ้าโยกย้ายที่เช่นเดียวกับการโยกย้ายของมนุษย์ พระเจ้าคริสต์ด้วยอักษรและเสียง ทั้งหมดนั้นเป็นทัศนะของพวกมุขับบิฮะฮ์หรือมูญัสสิมะฮ์ ซึ่งเป็นทัศนะที่เชื่อว่าพระเจ้านั้นคล้ายคลึงมนุษย์” สำหรับอิหม่ามมุฮัมมัด อัลดุวะฮฺฮฺ ได้ถูกวิจารณ์ว่าเป็นบุคคลที่นำเสนอแนวคิดใหม่

อับบาส (มุซา มณิโชติ, ผู้แปล, ม.ป.ป. : 132) กล่าวว่า “ความคิดสมัยใหม่ตามแบบของอิหม่ามมุฮัมมัด อัลดุวะฮฺฮฺผู้ก่อตั้งการเคลื่อนไหวของวะฮฺบีย์ นั้น ท่านไม่ค่อยได้เขียนหนังสือมากนัก ไม่ว่าจะเป็นหนังสือฟิกฮ์หรือคัมภีร์ก็ตีเพราะฉะนั้นการเป็นอุลามาค์ของเขายังเป็นที่กลางแคลงใจ ถึงแม้ว่าการเป็นผู้นำของเขาจะเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปก็ตาม ไม่เพียงแค่ว่ากลางใจในการเป็นอุลามาค์ของเขาเท่านั้น แต่ทว่าความทันสมัยในเรื่องอุลามาค์ของเขายังเป็นที่กลางแคลงใจด้วย”

ปี ค.ศ.1953 ท่านมุฮัมมัดอัศเศาะมาดี (Muhammad al - Samadi) นักวิชาการชาวกัวลันตันประเทศมาเลเซีย ได้นำหนังสือ Sanjata Shariah ของท่านอับดุลวะฮฺบีย์อะฮฺ (Abu Zubaidah) และอับดุลวะฮฺบีย์อะฮฺ (Abu Qunaiyah) มารวบรวมและเผยแพร่ต่อสาธารณชน โดยเฉพาะในจังหวัดชายแดนภาคใต้

มุขับบิฮะฮ์หรือ มูญัสสิมะฮ์ หมายถึง เป็นกลุ่มแนวคิดทางปรัชญาของกลุ่มหนึ่งซึ่งมีทัศนะว่าอัลลอฮ์มีรูปร่างและอวัยวะเหมือนกับมนุษย์ หรือสรรพสิ่ง (al-Banna, 1992 : 411)

ในหนังสือดังกล่าวส่วนหนึ่งมีการโจมตีอิบน์คุดัยมียะฮูและผู้ที่ยึดแนวคิดของท่าน โดยกล่าวหาว่า ท่านสร้างความแตกแยกในสังคมมุสลิม ซึ่งตอนหนึ่งของหนังสือดังกล่าว (Muhammad al-Samadi, n.d. : 17-18) กล่าวว่า “ในระหว่างศตวรรษที่ 7-8 ของอิสลามท่านอิบน์คุดัยมียะฮู คือผู้หนึ่งที่ทำให้ความแตกแยกมาสู่สังคมมุสลิม ท่านเป็นผู้ที่เจริญรอยตามมัซฮับ(สำนักคิด)อิบน์ฮัจมีซีย์(IbnHazmi) หลังจากนั้นก็ยังมียีกหลายท่านที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากท่านอิหม่ามอิบน์คุดัยมียะฮูเช่น มุฮัมมัด บินอับดุลวะฮฺฮาบ”

เพื่อยืนยันว่าในจังหวัดจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความขัดแย้งระหว่างแนวคิดทั้งสองจริงผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้รู้ 2 ท่านซึ่งมีทัศนะว่า “ในช่วงระยะเวลาประมาณ 20 ปี ที่ผ่านมาเมื่อนักศึกษาซึ่งจบจากประเทศในกลุ่มตะวันออกกลางบางคนได้นำแนวคิดสะลัฟที่ได้รับการศึกษามาและมีความคิดเห็นว่า แนวคิดสะลัฟเท่านั้นถูกต้องในการอธิบายโองการและหะดีษศิฟาตที่มีความหมายเป็นนัยมาเผยแผ่ต่อนักเรียนและประชาชน ทำให้ประชาชนในชุมชนเริ่มมีความคิดเห็นแตกต่างกัน ความแตกต่างดังกล่าวเริ่มพัฒนาสู่ความขัดแย้งเพิ่มขึ้น เมื่อประมาณ 15 ปีที่ผ่านมา มีการตั้งเวที ประชันทวงความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยแต่ละฝ่ายจะมีการนำหลักฐานทางศาสนามาหักล้างซึ่งกันและกัน จนนำไปสู่การทะเลาะวิวาทของผู้ฟังและบางชุมชนมีการทะเลาะกันระหว่างเครือญาติ “ (หะยีคลวาหะ เหม็มหวัง (สัมภาษณ์) 17 มิถุนายน 2544 และหะยีสะกะเรีย สาเมาะ (สัมภาษณ์) 18 มิถุนายน 2544)

ในทัศนะที่แตกต่างกันระหว่าง 2 แนวคิดนี้หากเป็นในแง่ความแตกต่างในเชิงวิชาการก็จะเป็นเรื่องธรรมดา แต่ความจริงในสังคมปัจจุบันนี้ มีบางคนเอาความแตกต่างทางทัศนะทั้งสองมาวิภาษซึ่งกันและกันจนเกิดเป็นความแตกแยกในสังคม เมื่อเกิดการแตกแยกก็เท่ากับเป็นการค้านกับหลักการอิสลามอันบริสุทธ์ที่ว่า มุสลิมเป็นพี่น้องกัน และจะต้องจับมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังที่อัลลอฮฺ(สุบฮานะฮฺวะตะอะลา)ได้ตรัสในกุรอาน

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ

الحجرات: من الآية 10

ความว่า “แท้จริงบรรดาศรัทธาชนเป็นพี่น้องกัน” (อัลกุรอาน :- 10)

وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا

آل عمران : من الآية 103

ความว่า “และพวกเจ้าจงยึดมั่นกับเชือก (ศาสนา) ของอัลลอฮฺโดยพร้อมเพรียงกันเถิด และจงอย่าแตกแยก” (อาลิอิมรอน :- 103)

จากปัญหาและความเป็นมาของปัญหาดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาทัศนคติอุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ซึ่งเป็นผู้นำชุมชนมุสลิมว่ามีความคิดเห็นอย่างไรต่อความแตกต่างทางความคิดระหว่างแนวคิดชะลัฟและคอลลัฟ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาทัศนคติอุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อแนวคิดชะลัฟและคอลลัฟในเรื่องคุณลักษณะของอัลลอฮ์ (ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอาลา)
2. เพื่อศึกษาทัศนคติอุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในเรื่องความแตกต่างทางความคิด ระหว่างแนวคิดชะลัฟและคอลลัฟ
3. เพื่อศึกษาทัศนคติอุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับความแตกแยกทางสังคม อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางความคิดดังกล่าว
4. เพื่อศึกษาวิธีการแก้ปัญหาความแตกแยกทางสังคมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางความคิด

สมมุติฐาน

1. อุลามาย์ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เห็นด้วยกับแนวคิดชะลัฟยุคก่อน(กัลยาณชนมุสลิมช่วงสามศตวรรษแรกของอิสลาม) แต่จะมีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวคิดชะลัฟของอุลามาย์ยุคหลัง (ตามศตวรรษแรกของอิสลาม) ที่ได้นำเสนอ
2. อุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวคิดคอลลัฟ การที่ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานต่อข้อดังกล่าวอันเนื่องมาจากผู้วิจัยได้ศึกษาทัศนคติของอุลามาย์โลกอิสลามในอดีตเกี่ยวกับการอธิบายโองการกุรอานและหะดีษศิฟาดที่มีความหมายเป็นนัยพบว่าอุลามาย์เห็นด้วยกับแนวคิดชะลัฟยุคก่อนแต่มีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวคิดชะลัฟของอุลามาย์ยุคหลังที่ได้นำเสนอและมีความคิดเห็นแตกต่างกันเกี่ยวกับแนวคิดคอลลัฟ
 หะตัน อัดบันนา (al- Banna, 1991 : 412) กล่าวว่า “ ความแตกต่างระหว่างแนวคิดชะลัฟและคอลลัฟของอุลามาย์ใน โลกอิสลามมีมาตั้งแต่อดีต” อันเนื่องมาจากอุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นผู้ที่ศึกษาผลงานทางวิชาการจากอุลามาย์ต่าง ๆ ของโลกอิสลามดังนั้นอุลามาย์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้น่าจะมีความคิดเห็นสอดคล้องกับอุลามาย์ต่าง ๆ ของ โลกอิสลาม

3. ความแตกต่างทางความคิดระหว่างแนวคิดสะถัฟและคอลลัฟเป็นความแตกต่างด้านวิชาการในการนำเสนอและอธิบายด้วยทฤษฎีอานและหะดึษคิฟาที่มีความหมายเป็นนัย

การที่ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานข้อสามเพราะว่าการนำเสนอและอธิบายด้วยทฤษฎีอานและหะดึษคิฟาที่มีความหมายเป็นนัยของแนวคิดสะถัฟและคอลลัฟนั้นแต่ละแนวคิดมีการนำหลักฐานทางศาสนาอธิบายซึ่งถือว่าเป็นการอธิบายในเชิงวิชาการ

4. การไม่ยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างแนวคิดสะถัฟและคอลลัฟของอุลามาอ์และวิฆายซึ่งกันและกัน เป็นสาเหตุสำคัญสู่ความแตกแยก

5. การยอมรับความแตกต่างทางความคิดของอุลามาอ์ และแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างเป็นสาเหตุสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม

การที่ผู้วิจัยตั้งสมมุติฐานข้อสี่และห้าดังกล่าวเพราะผู้วิจัยได้ศึกษาทัศนคติอุลามาอ์ในอดีตเกี่ยวกับการอธิบายโองการกรูอาน และหะดึษคิฟาตนั้น อุลามาอ์มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ออกเป็นสองแนวคิด คือแนวคิดสะถัฟและคอลลัฟแต่ละแนวคิดมีเหตุผลทางศาสนาสนับสนุน เหตุการณ์ดังกล่าวได้พัฒนาสู่การไม่ยอมรับความแตกต่างทางความคิดระหว่างกันและนำไปสู่การวิฆายแนวคิดตรงกันข้าม ซึ่งอาจเป็นเหตุนำสู่การแตกแยกในสังคมได้ในทางกลับกันการยอมรับความแตกต่างทางความคิดของอุลามาอ์ในสองแนวคิดดังกล่าว และแสวงหาจุดร่วม สงวนจุดต่างเป็นสาเหตุสำคัญในการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะ ไม่มีใครสามารถบังคับให้บุคคลใดยึดถือแนวคิดใดแนวคิดหนึ่งได้ ความแตกต่างดังกล่าวเป็นความแตกต่างในแง่วิชาการ ซึ่งอุลามาอ์ต่างๆ ของโลกอิสลามในอดีตมีความคิดเห็นแตกต่างกัน

ความสำคัญ และประโยชน์ของการวิจัย (อินชาอัลลอฮุ)

1. ทำให้ทราบถึงทัศนคติอุลามาอ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อแนวคิดของสะถัฟ และคอลลัฟเกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮุ

2. ทำให้ทราบทัศนคติอุลามาอ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ในเรื่องความแตกต่างทางความคิด ระหว่างแนวคิดสะถัฟและคอลลัฟ

3. ทำให้ทราบทัศนคติอุลามาอ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เกี่ยวกับความแตกแยกทางสังคม อันเนื่องมาจากความแตกต่างทางความคิด ระหว่างแนวคิดสะถัฟและคอลลัฟ

4. ทำให้ทราบวิธีการแก้ปัญหาความแตกแยกทางสังคม และนำผลการวิจัยไปปรับปรุงหลักสูตรการเรียนวิชาเอกภาพ

5. ทำให้เพิ่มประสบการณ์ในการวิจัยแก่ผู้วิจัย

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ทำการศึกษาเฉพาะทัศนคติอุลาม่าอ์ อันได้แก่ประธานชมรมอุลาม่าอ์ ฟาฏอนีย์คารุสศลาม ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากชมรมคังกล่าวของแต่ละจังหวัด ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ผู้ที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามที่มีจำนวนนักเรียนมากเป็นอันดับหนึ่ง สอง และสาม ในแต่ละจังหวัด และผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอกในสาขาวิชาอิสลามศึกษาซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือ ปัตตานี ยะลา นราธิวาส สตูล และสงขลา

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การนำเสนอชื่อสุเราะฮ์ของกุรอานและหมายเลขอายะฮ์ของกุรอานนั้น ผู้วิจัยนำเสนอรูปแบบดังนี้ เช่น (อัลมาอิดะฮ์ : 10) และ (อัลหุจรอต : -2) คำว่า อัลมาอิดะฮ์ และอัลหุจรอต หมายถึงชื่อสุเราะฮ์ของกุรอาน ในขณะที่ตัวเลขนั้นหมายถึงลำดับอายะฮ์ของสุเราะฮ์ หากหมายเลขใดมีเครื่องหมาย — (ลบ) วางไว้ข้างหน้าหมายเลข เช่น (อัลหุจรอต : -2) หมายถึงตัวหนึ่งอายะฮ์ที่ 2 ของสุเราะฮ์อัลหุจรอต. แต่หากไม่มีเครื่องหมาย — วางไว้ข้างหน้าหมายเลข เช่น (อัลมาอิดะฮ์ : 10) หมายถึง ผู้วิจัยนำเสนอข้อความทั้งหมดของอายะฮ์ที่ 10 ของ สุเราะฮ์ อัลมาอิดะฮ์

2. คำว่า วัจฮ์ ลอฮ์ (الله وجه) และ ยะคุล ลอฮ์ (الله يد) ในภาษาอาหรับนั้นผู้วิจัยไม่ให้ความหมายเป็นพระพักตร์และพระหัตถ์ของอัลลอฮ์ซึ่งเป็นคำราชาศัพท์แต่จะให้ความหมายว่าหน้าและมือของพระองค์เพื่อความเหมาะสมในการวิจัย

นियามศัพท์เฉพาะ

1. ทศนคติ หมายถึงความรู้สึกรู้สึกนึกคิด และความคิดเห็นของคนที่มีต่อลักษณะของอัลลอฮ์ (ศุบหานะฮฺวะตะฮฺอาลา)
2. อุลามาย์ หมายถึงบรรดานักวิชาการที่มีความรู้ในศาสนาอิสลามที่มีระดับสูงอันได้แก่ ประธานชมรมอุลามาย์ฟาฏอนีย์คาร์ตสลาม หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากชมรมอุลามาย์ ดังกล่าวในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ที่มีจำนวนนักเรียนมากเป็นอันดับหนึ่ง สอง และสามในแต่ละจังหวัดชายแดนภาคใต้หรือผู้ที่สามารถเรียนจบปริญญาเอกสาขาวิชาอิสลามศึกษาซึ่งอาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้
3. แนวคิดสะถัฟ หมายถึง แนวคิดที่ยึดมั่นตามแนวคิดของกัลยาณชนมุสลิมในช่วงสามศตวรรษแรกของอิสลามในการอธิบายโองการและหะดีษศิฟาคที่มีความหมายเป็นนัยโดยยึดหลักเกณฑ์สามประการ
  - 3.1 อัลอิษบาด (al-Ithbat) คือการยืนยันในคุณลักษณะที่อัลลอฮ์ได้ระบุไว้ในอัลกุรอานและที่เราะฮฺตุลได้กล่าวไว้ในหะดีษโดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือตีความใด ๆ ทั้งสิ้น
  - 3.2 อัลดันชีฮฺ (al-Tanzih) การให้ความบริสุทธิ์ต่ออัลลอฮ์ จากการนำไปเปรียบเทียบให้เสมอเหมือนกับสิ่งถูกสร้าง และบริสุทธิ์ จากความบกพร่องทั้งปวง
  - 3.3 อัลดะกัฟ (al-Tawkiif) หมายถึงการตัดความพยายามที่จะรู้ถึงภาวะที่แท้จริงของคุณลักษณะอัลลอฮ์
4. แนวคิดคอกัฟ หมายถึง แนวคิดที่มีการตีความโองการกุรอานและหะดีษศิฟาคให้เหมาะสมกับคุณลักษณะอันสูงส่งของอัลลอฮ์ซึ่งแนวคิดนี้เกิดขึ้นในช่วงหลังสามศตวรรษแรกของอิสลาม ในที่นี้จะเจาะจงเฉพาะสำนักคิดอะฮาอิเราะฮฺเท่านั้น
5. จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ปัตตานี นราธิวาส ยะลา สงขลา และสตูล
6. เราะฮฺตุล หมายถึง นบีมุฮัมมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม)
7. กุรอาน หมายถึง คำภีร์สำคัญสูงสุดของศาสนาอิสลามซึ่งเป็นกะลามุลลอฮ์ (คำพูดของอัลลอฮ์) ซึ่งพระองค์ประทานแก่นบีมุฮัมมัดมัด (ศ็อลลัลลอฮุอะลัยฮิวะสัลลัม) เพื่อเป็นธรรมนูญสูงสุดในการดำเนินชีวิต

